

KVINNOFRONTEN

Box 2007, 128 21 Skarpnäck
e-post: kvinnofronten@sverige.nu

Plusgiro: 5 56 23 - 3
hemsida:

www.kvinnofronten.nu

Till

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

REMISSVAR

angående Betänkande av 2008 års sexualbrottsutredning ”Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag” SOU 2010:71

INNEHÅLL

Sammanfattning	1
Kort om analys & könsperspektiv	1
Kommentarer till utredningens olika delar:	
Kapitel 7	2
Kapitel 8	2
Kapitel 9	3
Kapitel 10	3
Kapitel 11	5
Kapitel 12	5
Kapitel 13	6
Avslutande kommentarer.....	8

SAMMANFATTNING

KVINNOFRONTEN ÄR ÖVERGRIPANDE POSITIV till betänkandets förslag. Särskilt positivt ser vi det att utredningen *inte* föreslår att våld eller tvång som brottsrekvisit ska bytas till samtycke som *enda* brottsrekvisit, utan istället föreslår en kompletterande samtyckesparagraf, samt att utredningen konstaterar att smygfilmning ska kunna dömas enligt brottet sexuellt ofredande.

VI ÄR DOCK MYCKET KRITISKA till utredningens förhållningssätt i de fall underlag för bedömning av rättsläget varit begränsat, som exempelvis *koppleri, utnyttjande av barn för sexuell posering* samt *köp av sexuell handling av barn*. Där har utredningen valt att bara utgå att allt är bra, istället för att analysera bristen på rättstillämpning utifrån kunskap även om företeelsernas utbreddhet i samhället etc. Detta har fått till följd att utredningens slutsatser i de fallen blivit både bristfälliga och ibland direkt felaktiga.

VI VILL OCKSÅ BETONA vi tvärt emot utredningen menar att Sverige måste skärpa lagstiftningen mot barnpornografi och utnyttjande av barn för sexuell posering för att kunna leva upp till såväl FN:s barnkonvention som Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp.

KORT OM ANALYS & KÖNSPERSPEKTIV

Samtidigt som både enskilda kvinnor och män kan utsättas för sexuella övergrepp och könsandel, är dessa brott ur samhällsligt perspektiv allt annat än könsneutrala. I en analys av sexualbrott och rättstillämpning måste det alltså ingå en analys även av maktstrukturer mellan könen i samhället.

Medvetenheten om mäns och killars sexualiserade våld har framför allt vuxit ur kvinnorörelsens erfarenheter under de senaste fyrtio åren – via stödgrupper, självhjälpsgrupper och jourverksamhet. Kunskapen om sexuella övergrepp har även utvecklats genom andra organisatio-

ner och personer som yrkesmässigt möter utsatta kvinnor och barn. Men fortfarande saknas till stor del kunskap om den kommersiella sexuella exploateringen, både bland enskilda och i samhället i stort. Bland annat beror det förmodligen på att motståndet mot att se enstaka och enskilda mäns övergrepp är mindre än motståndet mot att se samhälleliga strukturer, och kopplingen däremellan.

Sveriges lagstiftning kring prostitutionsköp och kvinnomisshandel (och analysen som ledde fram till den) grundar sig i en medvetenhet om maktobalansen mellan könen i samhället. Vi skulle önska att motsvarande medvetenhet fanns också när det gäller annat sexuellt våld och utnyttjande, som exempelvis pornografi.

Även när det handlar om barn och ungdomar saknar vi en könsanalys i utredningen. Det gäller inte minst utnyttjandet av barn för sexuell posering och straffrihet vid innehav av barnpornografi, vilket vi skriver mer om ängre fram i vårt svar.

Utan en analys utifrån kön, blir det svårare att förstå sexualiserat våld, och därmed svårare att föreslå en lagstiftning för dessa brott som skulle kunna fungera i praktiken.

KAPITEL 7

BEGREPPET "SEXUELL HANDLING"

KVINNOFRONTEN ÄR MYCKET POSITIV till att begreppet *sexuellt umgänge* tagits bort ur lagtexten, eftersom det varit uppenbart missvisande i beskrivningen av kriminella övergrepp. Vi har flera gånger och sen lång tid tillbaka krävt att lagen inte ska använda uttryck som ger sken av ömsesidighet när det handlar om övergrepp. Vi ser därför med glädje att utredningen kunnat konstatera att det nya begreppet *sexuell handling* varit ändamålsenligt och tjänat syftet med reformen.

KAPITEL 8

VÅLDTÄKT OCH ANDRA MER KVALIFICERADE KRÄNKNINGAR AV VUXNA – BEGREPPET HJÄLPLÖST TILLSTÅND OCH FRÅGAN OM TVÅNG ELLER SAMTYCKE SOM GRUND FÖR STRAFFANSVAR

8.5 FINNS DET BRISTER I DAGENS REGLERING AV VÅLDTÄKTSBROTTET OCH ANDRA MER KVALIFICERADE SEXUELLA KRÄNKNINGAR AV VUXNA?

KVINNOFRONTEN INSTÄMMER I UTREDNINGENS SLUTSATS att det finns brister i rättstillämpningen enligt det nuvarande begreppet *hjälplost tillstånd*, inte minst när det gäller offer som varit berusade. Vi stödjer också utredningens förslag till formulering om att "*ha särskilda svårigheter att värna sin sexuella integritet*". Däremot instämmer vi inte i utredningens resonemang som leder till förslaget att ändå behålla begreppet *hjälplost tillstånd* i § 1.

Precis som utredningen konstaterar, antar brottsoffer någon form av försvarsstrategi, oavsett om den tar sig uttryck i fysiskt motstånd eller exempelvis "frozen-fright pattern". Denna kunskap om brottsoffers reaktioner finns inom forskning, men är fortfarande inte allmänt utbredd. Tvärtom finns det ett växande missförstånd kring begreppet "offer" – som ju helt enkelt betyder att vara utsatt för någon/något. Istället sätts ordet *offer* allt oftare samman med total passivitet, som om den som antagit en mer offensiv försvarsstrategi skulle vara *mindre offer* än den som reagerat med passiv överlevnadsinstinkt. Detta skapar en förväntan på att ett offer ska vara någon som är totalt oförmögen att göra någonting alls.

Det i sin tur riskerar att påverka rättstillämpningen så, att allt färre bedöms befinna sig i *hjälplost tillstånd*, exempelvis på grund av alkohol. Lagtextens formulering om *hjälplost tillstånd* riskerar alltså att ge en felaktig bild av offrets faktiska utsatthet.

Medan *hjälplost tillstånd* frammanar en bild av något statiskt, skapar uttrycket "*ha särskilda svårigheter att värna sin sexuella integritet*" möjlighet att se offrets faktiska situation. Det senare uttrycket pekar därmed också tydligare på förövarens val att utnyttja offrets särskilda utsatthet – oavsett orsaken till den särskilda utsattheten, och oavsett vilken försvarsstrategi offret valt i den särskilt utsatta situationen.

KVINNOFRONTEN ANSER ALLTSÅ att uttrycket *hjälplost tillstånd* ska lyftas ut helt ur lagtexten, och genomgående ersättas med "*ha särskilda svårigheter att värna sin sexuella integritet*" eller liknande uttryck.

8.6 HUR SKA BRISTERNA ÅTGÄRDAS? BÖR VI INFÖRA EN SAMTYCKESREGLERING?

KVINNOFRONTEN STÖDER UTREDNINGENS BEDÖMNING att det *inte* är lämpligt att införa en ren samtyckeslagstiftning. Vi instämmer i stort i utredningens överväganden och förslag att behålla den nuvarande strukturen samt att lägga till en särskild samtyckesbaserad bestämmelse. Vi vill i det sammanhanget betona att en slutsats i det EU-projekt som redovisades i rapporten *Different systems, similar outcomes? Tracking attrition in reported rape cases across Europe*¹ var att länder med en lagstiftning som utgick från samtycke ofta hade infört tillägg om våld eller tvång, medan länder vars lagstiftning utgick från våld eller tvång ofta hade kompletterat sin lag i riktning mot samtycke.

Angående frågan om ren samtyckeslagstiftning vill vi även nämna att Kvinnofronten i vårt

mångåriga arbete mot pornografi kunnat konstatera, att ett ensidigt fokus på samtycke i *det sammanhanget* lett till en ökad acceptans av sexuellt våld mot kvinnor. Ju mer våld kvinnor utsätts för i porren, desto mer våld förväntas kvinnor fortsättningsvis samtycka till.

Ett för oss starkt argument mot en renodlad samtyckeslagstiftning är också risken för att det kommer att lägga ännu större fokus på brottsoffrets agerande än vad som sker idag. Redan idag misstänkliggörs många gånger brottsoffer och deras syfte med polisanmälan, och rättegångar är ofta mycket påfrestande för brottsoffren, vilket lett till att många brottsoffer låter bli att polisanmäla brotten. Att ha ”bristande samtycke” som *enda* brottsrekvisit riskerar att fokus läggs än mer på målsäganden. Vi vill hellre se ett större fokus på *den misstänktes agerande*.

Vi stödjer också utredningens bedömning att ett tyst, inre samtycke *inte* ska gälla, utan att samtycket ska manifesteras i någon form för att vara giltigt.

KVINNOFRONTEN STÖDGER ÄVEN UTREDNINGENS FÖRSLAG att nuvarande 3 §, om sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, ska flyttas till § 1. Även det är något Kvinnofronten skrev redan i svar till 2001 års sexualbrottsutredning. En sådan ändring gör lagstiftningen mer logisk, eftersom *samtliga* fall av våldtäkt mot kvinnor som har särskilda svårigheter att värja sin sexuella integritet då bedöms som våldtäkt.

KVINNOFRONTEN IFRÅGASÄTTER DOCK FORMULERINGEN i förslaget till ny § 3, i uttrycket *utan personens tillåtelse*.

Våldtäkt är huvudsakligen ett brott som begås av män mot kvinnor. Att använda uttryck som *utan personens tillåtelse/samtycke* eller *bristande samtycke* antyder en sexualitetsnorm bestående av en aktiv, handlande part och en annan part som passivt *tillåter* handlingen. Som feminister vill vi se en sexualitetsnorm av alla parter ömsesidiga **delaktighet** i sexuella handlingar.

Kvinnofronten skulle därför hellre ha en formulering kring *frivilligt deltagande (att genomföra en sexuell handling med en person utan dennes frivilliga deltagande)*, ett uttryck som juridikprofessorn Madeleine Leijonhufvuds föreslagit. En sådan formulering skulle inte normera en kvinnlig sexualitet som passiv, utan tvärtom markera att sexuella handlingar förväntas ske mellan frivilligt deltagande parter.

Vi kan också tänka oss andra alternativa formuleringar, och har därför inget bestämt förslag, men vi vill starkt betona att *lagens normerande funktion även innefattar de konkreta uttrycken och deras tolkning av normer kring sexualitet*.

KAPITEL 9

VÅLDTÄKT OCH SEXUELLT TVÅNG – GRÄNSDRAGNINGAR OCH GRADINDELNINGAR

9.2.1 VÅLDTÄKT ELLER SEXUELLT TVÅNG? SAMLAG SOM JÄMFÖRELSESNORM

KVINNOFRONTEN STÖDER UTREDNINGENS FÖRSLAG att ändra formuleringen ”*kränkningens art*” till ”*kränkningens allvar*”.

9.4.1 VÅLDTÄKT ELLER GROV VÅLDTÄKT?

KVINNOFRONTEN ANSER ATT EN YTTERLIGARE FAKTOR som självklart bör få till följd att en våldtäkt ska anses grov är om förövaren/förövarna dokumenterat övergreppet. Det är tyvärr inte ovanligt att sexuella övergrepp idag filmas/fotograferas. En sådan dokumentation gör den sexuella kränkningen allvarligare, och gör offrets lidande både svårare och mer långvarigt, även i de fall dokumentationen inte spritts. Det är därför viktigt att lagen tydligt markerar att det att förövaren även dokumenterar övergreppet innebär en grov kränkning av offret, vilket därmed gör brottet grovt.

Beslagtagna dokumentationer bör dessutom förstöras.

KAPITEL 10

ETT SÄRSKILT SKYDD FÖR BARN MOT SEXUALBROTT

10.6 SÄRSKILT OM BROTTET UTNYTTJANDE AV BARN FÖR SEXUELL POSERING

VI ÄR MYCKET BESVIKNA ÖVER UTREDNINGENS SLUTSATS, att – med hänsyn till att underlaget för bedömning av rättstillämpningen av utnyttjandet av barn för sexuell posering varit litet – ”*inget talar emot att rättstillämpningen fungerar på ett tillfredsställande sätt*”.

Själva det faktum att underlaget för utvärderingen varit så litet borde i sig tvärtom räcka för att konstatera att något är djupt felaktigt. Vi lever i ett samhälle där pornografi är en extremt utbredd företeelse. Kvinnofronten har i vårt arbete mot pornografi, inklusive barnpornografi, kunnat konstatera att det är vanligt att unga tjejer utnyttjas för sexuell posering, inte minst för pornografiframställning. Att inte fler fall utreds och lagförs måste uppenbarligen ses som ett misslyckande.

Utredningen redovisar inte offrens ålder i de enstaka fall brott faktiskt lagförts. Därmed framgår inte heller om ens något fall gällt unga tjejer mellan 15 och 18 år.

KVINNOFRONTEN ANSER ATT DET SJÄLVKLART SKA VARA BROTTSLIGT att utnyttja *alla* barn för sexuell posering, det vill säga även dem som uppnått åldern för sexuell självbestämmande. Idag brister lagstiftningen i skydd för barn mellan 15 och 18 år, eftersom krav ställs i lagtexten att utnyttjandet av dessa barn för posering ska vara ”*ägnad att skada barnets hälsa eller utveckling*” för att brott ska gälla. Därmed lever Sverige inte upp till sina internationella åtaganden genom exempelvis FN:s barnkonvention. (Se även vårt svar angående kapitel 13.3.16)

Kvinnofronten anser *inte* att det faktum att den sexuella självbestämmanderätten inträder vid 15 år måste innebära att vissa förbud inte kan eller bör vara absoluta och generella. Sverige har lagar som absolut förbjuder ungdomar att till exempel köpa sprit eller tobak när de är under 18 år. Konsekvenserna av att exempelvis supa sig full är oftast inte tillnärmelsevis så skadliga som de som uppstår när någon deltagit i pornografiframställning eller posering på ”sexklubb”. Det finns åtskilliga exempel på kvinnor som senare berättat hur de lidit av att ”frivilligt” ha utnyttjats för sexuell posering när de varit under 18 år. De förklarar att de vid den tiden inte kunde bedöma konsekvenserna av den sexuella poseringen på sikt. Barn under 18 år måste därför anses särskilt skyddsvärda när det gäller all sexuell exploatering, oavsett eventuell frivillighet.

I 2004 års proposition angående sexualbrottslagstiftningen, anförde den dåvarande regeringen vikten av straffrihet i de fall den sexuella poseringen barnet utförde ingick i en frivillig sexuell relation mellan exempelvis en 15-årig flicka och en 25-årig man, där ”*flickan före samlaget i syfte att väcka bådass sexualdrift klär av sig inför honom, dvs. utför en sexuell posering*”. Detta angavs som skäl för att inte införa ett heltäckande skydd mot utnyttjande av barn för sexuell posering. Hur lagen skulle tolkas i de fall mannen även *dokumenterade* denna sexuella posering fanns inte med i resonemanget.

Kvinnofronten saknar här en medvetenhet om kommersiell sexuell exploatering. Vi vill betona vikten av att bli medveten om de konkreta metoder de ofta använder, som utnyttjar barn (och unga vuxna) i kommersiellt sexuell syfte. Män bakom pornografi-, prostitutions- och sexklubbsverksamhet använder sig ofta av särskilda män som har till uppgift att locka unga tjejer till verksamheten genom att ”uppvakta” en tjej och få henne att bli förälskad i honom. Förutsättningen för hennes frivilliga deltagande kan alltså i själva verket ofta vara direkt och planmässig manipulation genomförd av gärningsmännen.

Risken är sedan att förövaren inte ens döms vid spridning av eventuella dokumentationer/pornografi, eftersom tjejer mellan 15 och 18 år oftast är köns mogna och barnpornografilagen i sin tur brister i sitt skydd av barn som är köns mogna. (Se även vårt svar angående kapitel 13.3.15)

Kvinnofronten menar att straffriheten i sådana fall hellre skulle gälla som *undantag* till ett generellt förbud mot utnyttjande av barn för sexuell posering. Såsom lagen nu är utformad är risken stor att barn mellan 15 och 18 år i praktiken står utan skydd inför utnyttjande av dem för sexuell posering. Det faktum att i genomsnitt endast fem fall per år lagförs talar för att så är fallet.

KVINNOFRONTEN KRÄVER ATT ALLA BARN SKA SKYDDAS från att utnyttjas i sexuell posering. Vi kräver med andra ord att Sveriges lag ska skärpas, så att den inte längre bryter mot FN:s barnkonvention.

10.7 SÄRSKILT OM BROTTET KÖP AV SEXUELL HANDLING AV BARN

KVINNOFRONTEN REAGERAR STARKT MOT UTREDNINGENS KONSTATERANDE, att – med hänsyn till att underlaget för bedömning av rättstillämpningen av köp av sexuell handling av barn varit litet – ”*inget talar emot att rättstillämpningen fungerar på ett tillfredsställande sätt*”.

Under de senaste åren har flera undersökningar kunnat konstatera att en inte obetydlig andel barn utnyttjats för köp av sexuell handling i Sverige, exempelvis Ungdomsstyrelsens rapport ”*Se mig – Om unga, sex och internet*”.² Debutåldern i prostitution är ofta så tidig som 14 år.³

Att endast fem fall per år lagförs måste ses som att rättstillämpningen absolut *inte* fungerar som den ska. Eftersom närmare 80% av de unga som utnyttjats på detta sätt även anger att de innan detta varit utsatta för sexuella övergrepp av andra slag⁴, antyder det dessutom att samhället brister i stöd till brottsoffren. *Detta är särskilt allvarligt då brottsoffren är barn och brotten är så grova.*

Kvinnofronten menar att utredningen därför borde ha analyserat rättstillämpningen av dessa brott närmare – i förhållande till den faktiska verklighet av sexuella övergrepp som många barn lever i. Här måste lagstiftningen förstås kompletteras med samhälleliga satsningar på att fånga upp brottsoffren tidigt. Även detta borde utredningen ha konstaterat.

KVINNOFRONTEN ANSER ATT UTREDNINGEN SAKNAR ETT HELHETSPERSPEKTIV kring barns utsatthet för sexuella övergrepp, och att en total översikt av sexualbrott mot barn borde göras utifrån ett sådant helhetsperspektiv, med förslag till såväl lagstiftning som till andra åtgärder för att dels förebygga/motverka dessa brott och dels kunna ge kvalificerad hjälp åt brottsoffren.

KAPITEL 11

BROTTET SEXUELLT OFREDANDE

11.3.1.2 ÖVERVÄGANDEN OCH FÖRSLAG

KVINNOFRONTEN STÖDJER UTREDNINGENS FÖRSLAG att ersätta uttrycket ”är ägnat att kränka personens sexuella integritet” med ”på ett sexuellt kränkande sätt”.

Redan i vårt remissvar till 2001 års sexualbrottsutredning varnade Kvinnofronten för riskerna med formuleringen ”varit ägnad att kränka offrets sexuella integritet”, eftersom det fokuserade på gärningsmannens egen sexuella avsikt, vilket kunde försvåra rättstillämpningen. Uppenbarligen var dessa farhågor berättigade. Vi beklagar att formuleringen ändå använts, men anser förstås att det är bra att formuleringen nu föreslås tas bort.

En sexuell kränkning behöver ju inte ens ha med gärningsmannens egen sexualitet att göra, utan kan också ensidigt riktas mot *offrets* sexuella integritet.

Vi är positiva även till att fokus i den nya formuleringen flyttas från offrets *kroppsliga* integritet till den sexuella kränkningen som sådan.

11.2.3 SEXUELLT OFREDANDE AV EN MEDVETSLÖS ELLER SOVANDE PERSON

KVINNOFRONTEN STÖDJER UTREDNINGENS BEDÖMNING att brottet sexuellt ofredande ska gälla även offer som sover eller är medvetslös.

KVINNOFRONTEN UPPSKATTAR I SYNNERHET att utredningen konstaterar att *smygfilmning* ska kunna dömas enligt brottet sexuellt ofredande, oavsett om smygfilmning också kommer att bli ett särskilt brott eller inte. Smygfotoografering/filmning är ett allt vanligare sätt för killar och män att utöva sexuellt ofredande, särskilt mot unga tjejer.

11.4.1 EUROPARÅDSKONVENTIONENS KRAV ANGÅENDE BEVITTNANDE AV HANDLING MED SEXUELL INNEBÖRD

KVINNOFRONTEN VÄLKOMNAR UTREDNINGENS FÖRSLAG att anpassa den svenska lagen så att det även utgör ett sexuellt ofredande att i ett sexuellt syfte förmå ett barn att bevittna en sexuell handling.

VI ÄR DÄREMOT ÖVERGRIPANDE MYCKET TVEKSAMMA till detta ”ihopsamlade” brott, där relativt sett grova sexuella kränkningar av barn sätts ihop med verbala kränkningar, eftersom straffsatsen i många fall då riskerar att inte stå i proportion till kränkningens allvar.

Den lägre straffsatsen är böter, men Kvinnofronten anser att böter aldrig ska förekomma när det gäller brott som innebär att gärningsmannen ”*sexuellt berör ett barn under femton år eller förmår barnet att företa eller medverka i någon handling med sexuell innebörd*” eller i sexuellt syfte förmår ett barn att bevittna en sexuell handling.

KAPITEL 12

ÖVRIGA SEXUALBROTT SAMT OSJÄLVSTÄNDIGA BROTTSFORMER

12.3 KOPPLERI

KVINNOFRONTEN REAGERAR STARKT MOT UTREDNINGENS SLUTSATS att rättstillämpningen för koppleribrott fungerar ”på ett tillfredsställande sätt” – samtidigt som utredaren skriver att underlaget för utvärderingen varit begränsat.

Tillämpningen av kopplerilagen kan absolut inte sägas fungera på ett tillfredsställande sätt. Som framgår av exempelvis Rikspolisstyrelsens lägesrapport 11⁵ används i praktiken koppleriparagrafen vid de flesta människohandelsbrott för sexuella ändamål. Detta på grund av bevis-svårigheter vid människohandelsbrott.

Det innebär att Sveriges brottsstatistik blir felaktig. Det framstår som om Sverige nästan inte har några fall alls av människohandel, och det framstår som om koppleribrott beivras betydligt mer än de gör.

Att rättstillämpningen dömer människohandelsfall enligt koppleriparagrafen får ytterligare konsekvenser. Den som döms för koppleri är ibland den kvinna som utsetts till ”platschef” i Sverige, vilket innebär att hon ofta även själv utnyttjas i människohandeln. Rikskriminalpolisen har uppmärksammat detta: ”*Rikskriminalpolisen är bekymrad över att utländska kvinnor som prostituerats i Sverige ibland framställs av aktörer inom rättsväsendet som om de bedriver verksamheten i egen regi. Denna föreställning leder till att utredningarna ofta begränsas till den brottsverksamhet som förekommer i Sverige och att de verkliga huvudmännen i de organiserade nätverken inte lagförs. Dessutom finns det en uppenbar risk för att kvinnornas faktiska situation inte uppmärksammas. De får därmed inte det stöd och skydd som de har behov av och rätt till. Denna begränsade förståelse för människohandels organisering och nätverkens strukturer leder också ofta till att myndigheter inte prioriterar arbetet för att förebygga och bekämpa människohandel för sexuella ändamål.*”⁶

Dessutom borde själva det faktum att underlaget varit begränsat, när det gäller en så utbredd företeelse som prostitution, istället fått utredaren att fråga sig *varför*. Är det verkligen så att koppleri knappt förekommer i Sverige, eller är det ett nedprioriterat brott redan på spaningsstadiet, hos

polisen?

Kvinnofronten anser vidare att utredningen även borde ha diskuterat en eventuell utökning av koppleriansvaret till pornografiframställning. Utnyttjandet av någon annans tillfälliga sexuella förbindelser gäller ju både pornografi och prostitution.

2008 års sexualbrottsutredning har inte ställt några frågor kring koppleribrottets tillämpning och därmed inte utrett koppleribrottet på ett seriöst sätt, utan istället slarvat förbi frågan.

KVINNOFRONTEN MENAR ATT REGERINGEN BÖR ATT TA INITIATIV till en ny utredning, som ska undersöka rättstillämpningen av *koppleri* jämfört med *människohandel för sexuella ändamål*, samt hur rättstillämpningen fungerar både allmänt, och utifrån den ändring av människohandelsbrottet som genomfördes 2010. En sån utredning skulle kunna förtydliga vad som gör att rättstillämpningen slutar i domar för (grovt) koppleri vid det som egentligen är människohandel, och hur lagarna skulle behöva ändras för att de ska kunna fungera tillfredsställande för respektive brott. Den skulle även kunna utreda frågan om eventuell utökning av koppleriansvaret vid pornografiframställning.

KAPITEL 13

EUROPARÅDETS KONVENTION OM SKYDD FÖR BARN MOT SEXUELL EXPLOATERING OCH SEXUELLA ÖVERGREPP

Kvinnofronten har inte möjlighet att svara ingående om eventuella krav kring Sveriges anpassning till Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp, CETS nr. 201. Men vi vill övergripande kommentera att vi anser att utredningen har slarvat förbi flera av punkterna, inte minst *förebyggande åtgärder* och *skyddåtgärder och hjälp till brottsoffer*.

13.3.3 FÖREBYGGANDE UTBILDNING FÖR BARN

Kvinnofronten kan inte bedöma om det krävs några lagändringar för att tillgodose de krav som ställs i konventionen angående förebyggande utbildning för barn.

MEN VI VÄNDER OSS BESTÄMT MOT UTREDNINGENS BEDÖMNING att information om riskerna för sexuell exploatering och sexuella övergrepp generellt ges genom sex- och samlevnadsundervisningen i skolorna. Kvinnofrontens erfarenhet är tvärtom att sex- och samlevnadsundervisningen har stora brister. Kunskap om sex- och samlevnadsundervisning är inte ens obligatorisk för blivande lärare. Hur sex- och samlevnadsundervisningen i praktiken sedan ser ut är mycket olika mellan olika skolor. Men information om sexuell exploatering är alltför ofta obefintlig.

13.3.11 HJÄLP TILL BROTTSOFFER

Kvinnofronten kan inte bedöma om det krävs några lagändringar för att tillgodose de krav som ställs i konventionen angående hjälp till brottsoffer.

MEN VI VÄNDER OSS BESTÄMT MOT UTREDNINGENS SLUTSATS att Sverige genom socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens allmänna skyldigheter uppfyller konventionens krav på staterna att ge stöd till brottsoffren och till brottsoffrens närstående personer. Det faktum att Sverige genomfört så kraftiga nedskärningar av såväl socialtjänst som hälso- och sjukvården gör att terapeutisk och annan hjälp inte kan garanteras.

Ett annat problem när det gäller just barn och sexuella övergrepp är att alla barn inte får brottsofferstatus. Vid sexuella övergrepp inom förskolegrupper har rättstillämpningen visat sig fokusera på att få förövaren dömd, och därmed endast gått vidare med de fall där åklagaren bedömt att bevisningen räcker – i praktiken ofta endast de enkla fall som förövaren erkänt. Det innebär att alla de barn som inte tas med i rättsprocessen därmed inte heller får brottsofferstatus.

KVINNOFRONTEN ANSER ATT I SAMTLIGA FALL, där misstankar om sexuella övergrepp mot barn lett till utredning, måste barnen få hjälp med bearbetning, oavsett om fallen sedan gått till rättegång respektive lett till dom eller inte.

13.3.15 BROTT SOM AVSER BARNPORNOGRAFI

KVINNOFRONTEN MOTSÄTTER SIG STARKT UTREDNINGENS SLUTSATS att det *inte* krävs lagändringar för att Sverige ska tillgodose de krav som ställs upp i konventionen. Köns mogna barn under 18 år har *inte* ett fullgott skydd enligt svensk lag idag, eftersom lagen delvis utgår ifrån vad som syns på bilden.

Det finns en utbredd brist på förståelse för hur porrindustrin använder barnpornografi med köns mogna barn i kommersiellt spridd pornografi. Kvinnofronten har här inte möjlighet att närmare utveckla detta, men hänvisar till exempelvis Folkaktionen mot Pornografis broschyr ”*Kommersiell barnpornografi – tystad kunskap och osynliggjort förtryck*”, som vi publicerat på vår hemsida: www.kvinnofronten.nu/FmP/broschyren.htm

När det gäller straffria undantag enligt § 10b beklagar vi att utredningen för en könsneutral diskussion om tillfällena då ”*barn som har uppnått åldern för sexuell självbestämmanderätt deltar*

och där dessa bilder producerats och innehas av dem med deras samtycke och enbart för deras privata bruk?. Denna könsneutrala beskrivning hindrar förståelsen för, och osynliggör, hur sådana skildringar ofta framställs.

Både barnpornografi och sexuella övergrepp mot barn existerar ju i ett samhälle där kvinnor och män har olika makt att påverka vardag och livsvillkor. Denna könsmaktsstruktur får också till följd att det finns olika förväntningar på tjejer respektive killar, inte minst sexuellt.

Mot bakgrund av att många unga tjejer idag pressas av sina pojkvänner att acceptera fotografering och filmning, blir lagens paragraf om ansvarsfrihet delvis ett svek mot tjejerna. För tjejer kan den framstå som en sanktionering från samhällets sida, en markering att det anses ”okej” att deras killar ställer krav på dem att få framställa/inneha sådana bilder, dels kan den få till följd att tjejerna efter att förhållandet tagit slut tvingas leva under pressen att aldrig veta om han sedan också ska sprida dessa bilder. Om det däremot *inte* fanns en sådan ansvarsbefrielse för partnern skulle de med detta i ryggen kunna kräva att han raderade alla eventuella bilder, och förhoppningsvis skulle många tjejer som inte egentligen vill delta redan från början i så fall få stöd att säga nej till framställningen.

Precis som annan lagstiftning som utgår från mäns sexualiserade våld mot kvinnor måste även lagstiftningen mot barnpornografi utgå från ett könsperspektiv, som identifierar barns olika villkor enligt kön.

KVINNOFRONTEN MENAR ATT DET ÄR STOR SKILLNAD mellan en ansvarsfrihet för den som framställer och/eller innehar en barnpornografisk bild *av sig själv* och ansvarsfrihet för den som framställer och/eller innehar en barnpornografisk bild av (sig och) sin partner alternativt något annat barn.

Vi menar att lagstiftaren gjort ett tankefel när det egna sexuella självbestämmandet blandats ihop med framställning respektive innehav av barnpornografi föreställande någon annan än en själv.

I en digital tidsålder borde framställning/skildring i dessa fall dessutom inte jämföras med innehav. En tjej kan ta en barnpornografisk bild med en tjejkompis digitalkamera föreställande tjejkompisen, det vill säga en kamera respektive bild som den som finns på bilden sedan innehar. Detta skiljer sig jämfört med om tjejer som tar bilden gör det med sin egen digitalkamera, då hon därmed även fortsättningsvis innehar bilden. *Framställning/skildring* bör i de flesta sådana fall fortsatt ansvarsbefrias, medan *innehav* av barnpornografisk bild av någon annan inte borde ansvarsbefrias – sett till barns behov av skydd.

Medan barns egen framställning/skildring inte måste skada barnet ifråga, utgör andra barns innehav av bilderna en uppenbar risk för kränkning av det dokumenterade barnet, och genom den ökade risken för spridning även ett hot både mot det dokumenterade barnet och mot alla barn.

En konkret diskussion utifrån barns vardag och behov innebär ibland svåra avvägningar. Men för oss blir det tydligt att utifrån ett könsperspektiv på barn i kombination med den ökade risk för spridning som den tekniska utvecklingen innebär borde framställning och innehav skiljas åt i frågan om ansvarsbefrielse.

KVINNOFRONTEN ÄR MOT DEN BAKGRUNDEN MYCKET TVEKSAM även till utredningens förslag att Sverige borde begära undantag från situationer som anges i kapitel 16, § 10b i Brottsbalken, istället för att ändra lagen angående ansvarsfrihet vid innehav.

13.3.16 BROTT SOM AVSER ETT BARN S DELTAGANDE I PORNOGRAFISKA FÖRESTÄLLNINGAR

KVINNOFRONTEN GÅR BESTÄMT EMOT UTREDNINGENS SLUTSATS att det *inte* krävs lagändringar för att Sverige ska tillgodose de krav som ställs upp i konventionen på denna punkt.

Barn mellan 15 och 18 år har *inte* ett fullgott skydd enligt svensk lag idag. Sverige bör därför ändra lagen så att även barn mellan 15 och 18 år ges ett generellt skydd från utnyttjande för sexuell posering. (Se även vårt svar ovan, angående kapitel 10.6)

13.3.20 DOMSRÄTT

KVINNOFRONTEN VÄLKOMNAR UTREDNINGENS FÖRSLAG att kravet på dubbel straffbarhet ska tas bort för brotten utnyttjande av barn för sexuell posering (normalgraden) samt köp av sexuell handling av barn, när brotten begåtts utomlands. Även detta är krav som Kvinnofronten framförde i vårt remissvar till 2001 års sexualbrottsutredning, och vi uppskattar därmed detta förslag till anpassning till Europarådets konvention.

MEN KVINNOFRONTEN VILL BETONA att vi liksom tidigare anser att undantaget för dubbel straffbarhet ska gälla *alla* sexualbrott mot barn, det vill säga mot personer under 18 år. Enligt Europarådets konvention definieras barn som den som är under 18 år, vilket innebär att svensk lagstiftning idag *inte* uppfyller konventionens krav.

13.3.34 SAMMANFATTANDE BEDÖMNING OCH FRÅGAN OM SVERIGES TILLTRÄDE TILL KONVENTIONEN

KVINNOFRONTEN STÖDER UTREDNINGENS UPPFATTNING att Sverige *bör tillträda* Europarådets

konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp, CETS nr. 201.

Vi instämmer i att ett internationellt samarbete ofta är en förutsättning för att kunna bekämpa sexuell exploatering av och sexuella övergrepp mot barn. Europarådets konvention är dessutom i linje med FN:s barnkonvention och EU:s rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi, vilka Sverige sedan tidigare tillträtt eller godkänt.

AVSLUTANDE KOMMENTARER

ANGÄENDE VIDAREUTBILDNING INOM RÄTTSVÄSENDET

Kvinnofronten anser att erfarenheten har visat att rättstillämpningen ofta inte stämmer överens med lagstiftarens intentioner. Förövarens/mannens perspektiv har gång på gång fått gå före offrens/kvinnors och barns. Därmed har gärningsmän vid sexuella övergrepp fått lägre straff med hänvisning till kvinnors klädsel eller till att barn inte gjort "tillräckligt" motstånd.

För att motverka denna domstolarnas benägenhet att fria förövaren från ansvar räcker det inte med att "tappa till kryphål" i lagstiftningen. Samhället måste också ta till andra åtgärder för att öka rättssäkerheten för kvinnor och barn. När det gäller lagstiftning mot sexuella övergrepp är det viktigt att alla berörda yrkesgrupper får kunskap genom regelbunden vidareutbildning.

Denna vidareutbildning ska vara *obligatorisk*, så att exempelvis en domare som dömer i fall av sexuella övergrepp ska ha skyldighet att delta i vidareutbildning.

ANGÄENDE TJÄNSTEFEL

Det har också visat sig att åklagare lagt ner åtal om sexuella övergrepp mot barn till och med i fall då förövaren erkänt. Kvinnofronten menar att sådana åklagare, liksom andra i berörda yrkesgrupper som i rättstillämpningen inte följer lagen, måste åtalas för tjänstefel – och avsättas om det upprepas gång på gång.

ANGÄENDE STRAFF

Kvinnofronten har inte tagit ställning till de exakta, olika straffsatserna vid de olika brotten. Vi vill bara allmänt kommentera att vi anser att straffsatserna ska stå i proportion till andra brott och att de ska sättas med hänsyn till de särskilt allvarliga skador offren kan få vid just sexuella övergrepp. För offren kan övergreppen ta år att bearbeta, med ett stort lidande under denna tid.

Så kan exempelvis minimistraffet för att främja att ett barn under 15 år utför en sexuell posing vara böter. Dessa straff står inte i proportion till konsekvenserna för offren för dessa brott, sett i relation till andra brott.

ANGÄENDE SKADESTÅND

Eftersom skadorna efter sexuella övergrepp kan vara så djupa och ofta tar lång tid att bearbeta behöver offren många gånger terapeutisk hjälp och stöd under lång tid. Detta innebär ibland en mycket stor kostnad som offren tvingas till. Kvinnofronten anser därför att skadestånden vid sexuella övergrepp genomgående bör sättas högre – i proportion till offrens ökade levnads-kostnader.

KVINNOFRONTENS ARBETSGRUPP

Kvinnofrontens remissvar till betänkandet SOU 2010:71 har sammanställts av en arbetsgrupp bestående av Gerda Christenson, Åsa Christenson, Kim Eldinadotter, Sara Ström och Amin Wikman.

Stockholm den 2 mars 2011

NOTER:

1. Liz Kelly & Jo Lovett: *Different systems, similar outcomes? Tracking attrition in reported rape cases across Europe*. EU-projekt finansierat av kommissionens Daphne II-program, CWASU, London 2009.
2. *Se mig – Unga om sex och internet*. Ungdomsstyrelsen 2009.
3. *24 frågor och svar om prostitution*. Prostitutions- och Spiralenheten vid Stockholms stad, 2009.
4. se not 2.
5. RPS rapport 2010:05, *Människohandel för sexuella och andra ändamål 2010*, Lägesrapport 11. Rikspolisstyrelsen, Polisavdelningen.
6. RKP KUT Rapport 2007:6, *Människohandel för sexuella och andra ändamål 2006*, Lägesrapport 9. Rikskriminalpolisen, Kriminalpolisenheten, Underrättelsesektionen.